

Warszawa, dnia 20 października 2009 r.

Minister Spraw Zagranicznych

KBM 2009/15793

Pan Bogdan Borusewicz
Marszałek Senatu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku,

Odpowiadając z upoważnienia Prezesa Rady Ministrów na oświadczenie Pani Senator Doroty Arciszewskiej-Mielewczyk (pismo nr BPS/DSK-043-1944/09 z dnia 30 września br.) złożone podczas 40. posiedzenia Senatu RP w dniu 23 września, uprzejmie informuję:

Problem braku statusu mniejszości narodowej dla środowisk polskich w RFN rzeczywiście powstał w wyniku zastosowania Rozporządzenia o organizacjach polskiej grupy narodowościowej w Rzeszy Niemieckiej z dnia 27 lutego 1940 r., lecz dotyczył stanu faktycznego przed wybuchem II wojny światowej, czyli sytuacji, w której mniejszość polska zamieszkiwała również ziemie, które po wojnie znalazły się w granicach Polski.

Ministerstwo Spraw Zagranicznych dokonało podstawowej analizy prawnych aspektów tego rozporządzenia, z której wynika, że umowa poczdamska z 2 sierpnia 1945 r. oraz ustawodawstwo Sojuszniczej Rady Kontroli sprawującej władzę na terenie Niemiec po II wojnie światowej wyłączyły możliwość stosowania tego rozporządzenia. Umowa poczdamska wprowadziła bowiem ogólną regułę wyższości prawa okupacyjnego nad prawem niemieckim, szczególnie w zakresie krajowych aktów prawnych o charakterze dyskryminacyjnym, zaś art. 2 ustawy nr 1 Sojuszniczej Rady Kontroli stanowi m.in., że „*żadne niemieckie prawo, jakkolwiek i kiedykolwiek uchwalone, nie będzie stosowane na drodze sądowej lub administracyjnej, jeżeli takie stosowanie spowodowałoby niesprawiedliwość lub nierówność (...) przez dyskryminację jakiegokolwiek osoby z powodu rasy, narodowości...(...)*”.

Mimo, że rozporządzenie z 27 lutego 1940 r. nie znalazło się na liście aktów prawnych uchylonych przez Sojuszniczą Radę Kontroli w 1945 r., powyższa regulacja SRK wyłączała możliwość jego stosowania.

Ponadto art. 123 ustawy zasadniczej RFN z 1949 r. stanowi: „*(1) Prawo z okresu przed zebraniem się Parlamentu Federalnego obowiązuje nadal, o ile nie jest sprzeczne z Ustawą Zasadniczą.*” Rozporządzenie z 27 lutego 1940 r., które spowodowało likwidację polskich organizacji i nacjonalizację ich majątku, niewątpliwie stało w sprzeczności z zasadami określonymi w niemieckiej ustawie zasadniczej takimi jak: równość wobec prawa (art. 3), prawo do tworzenia związków i stowarzyszeń (art. 9), czy poszanowanie prawa własności (art. 14). Z powyższej analizy wynika, że Rozporządzenie z 27 lutego 1940 r. przestało obowiązywać najpóźniej wraz z uchwaleniem ustawy zasadniczej RFN w 1949 r.

Zgodnie z niemieckim prawem obywatele niemieccy polskiego pochodzenia, którzy zwarcie i tradycyjnie (od pokoleń) zamieszkują na terytorium Niemiec, mogą ubiegać się o status mniejszości narodowej. Zadaniem dla tych osób i ich organizacji – przy realizacji którego mogą liczyć na wsparcie państwa polskiego – powinno być wykazanie, że spełniają wskazane wyżej kryteria wymagane przy ustalaniu statusu mniejszości narodowej w Niemczech.

Ministerstwo Spraw Zagranicznych prowadzi działania zmierzające do ustalenia w drodze ekspertyzy prawnej:

- sukcesora organizacji polskiej mniejszości narodowej w RFN z okresu przed wydaniem w dniu 27 lutego 1940 r. rozporządzenia niemieckiej Rady Ministrów na rzecz Obrony III Rzeszy;
- możliwości odszkodowawczych ewentualnego sukcesora polskich organizacji mniejszościowych w RFN z okresu przed ich rozwiązaniem na podstawie ww. rozporządzenia;
- adresata roszczeń;
- drogi prawnej roszczeń w RFN zważając na fakt, że sprawa dotyczy obywateli niemieckich;
- przedmiotu roszczeń – wskazanie możliwości oszacowania stanu mienia do zwrotu.

Polskie placówki dyplomatyczno-konsularne w Niemczech prowadzą ustalenia zmierzające do:

- wyłonienia sukcesora/-ów przedwojennej mniejszości polskiej;
- ustalenia losu przedwojennego majątku organizacji mniejszości polskiej na dzisiejszych terenach Niemiec.

Występująca w stosunkach międzynarodowych zasada wzajemności nie znajduje zastosowania w takich przypadkach jak istnienie bądź nieistnienie mniejszości narodowej zwłaszcza, iż nie ma uznanej międzynarodowej definicji mniejszości. Decyzja o uznaniu konkretnej grupy za mniejszość narodową regulowana jest prawem wewnętrznym, a jej podstawą – tak w Niemczech jak i w Polsce – jest spełnienie określonych kryteriów.

Należy mieć przy tym świadomość, że ewentualne powodzenie zabiegów o uzyskanie statusu mniejszości dla Polonii w Niemczech nie zmieni sytuacji przytłaczającej większości osób polskiego pochodzenia w tym kraju, gdyż z jednej strony często są to obywatele polscy, z drugiej nie zamieszkują tradycyjnie (od pokoleń) na terytorium Niemiec, a z trzeciej - duża część osób zachowujących więź z Polską i polską kulturą, językiem i obyczajami, to obywatele niemieccy, którzy deklarując niemieckie pochodzenie przesiedlili się z Polski do Niemiec. Wobec powyższego, podstawą starań o możliwość kultywowania przez nich związków z polskością pozostaną zapisy artykułów 20-22 Traktatu między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy.

Ministerstwo Spraw Zagranicznych jest w pełni świadome wagi problemu, jakim jest zaspokajanie potrzeb licznej i zróżnicowanej społeczności polskiej w Niemczech, udzielanie jej pomocy oraz umacnianie pozycji w państwie i społeczeństwie niemieckim. Ambasada RP w Berlinie została zobowiązana do podjęcia stosownych działań w tej kwestii. Ministerstwo Spraw Zagranicznych będzie kontynuować rozmowy w tej sprawie i poruszać ten problem zarówno w rozmowach na szczeblu urzędniczym, jak i politycznym.

Biorąc pod uwagę wszystkie aspekty problemu, zasadne jest oczekiwanie, że władze RFN jednoznacznie potwierdzą fakt usunięcia reliktu bezprawia – rozporządzenia z 27 lutego 1940 r. z niemieckiego systemu prawnego.

Z wyrazami szacunku

z up. Minist. Spraw Zagranicznych
SEKRETARZ STANU
[Podpis]
Jan Borucki